

VERFULL

Ramon AMIGÓ

Vaig tenir la primera notícia de Verfull a partir de «Com es fa un fogatge», de Josep Iglésies, separata de *VIII Assemblea intercomarcal d'estudiosos a Montblanc*, any 1966, quan jo preparava el recull de noms de Constantí, publicat el 1968, en el qual consta l'entrada *Verfull* amb el número 125bis i amb la sola notícia treta del tiratge a part que s'ha dit. Després, quan l'any 1991 el mateix Josep Iglésies va editar el *Fogatge* de 1497, Verfull apareix formant part del terme de Constantí, amb un sol cap de casa: Martí Johan Tost. El *Fogatge* de 1553 no parla de Verfull, ni a Constantí ni a Reus, ni tampoc no en parla cap altra de les diverses publicacions consultades, entre diccionaris, nomenclàtors i enciclopèdies. Quan vaig poder examinar *l'avaluació* de 1553 del Territori de Tarragona va ser quan vaig trobar aquest nom escrit amb una certa reiteració. L'anàlisi d'aquesta *avaluació*, amb un estudi sobre l'extensió i alguna altra particularitat del terme rural anomenat Territori de Tarragona, va aparèixer publicat a *Les etimologies. El Territori de Tarragona. L'aigua de Reus. Un tríptic reusenc* (Associació d'Estudis Reusencs, Reus, 2004). Abans, també n'havia parlat a *Llenguatge endins. Un recorregut històric pels noms de lloc* (Edicions del Centre de Lectura, Reus, 2000). Hi deia que el llibre del Clero procedent d'Escaladei, un manuscrit que podia haver estat redactat al segle XVIII, com si fos una recapitulació de censos a favor de la cartoixa prioratina, anota diversos capbreus en els quals es parla de Verfull, com el que diu «Territori de Tarragona. Verfull, Capbreu de Vilaseca any 1393. Bovatges. Ordi. Blat». Hi consta el mas de n'Arnau Martorell, «apellat Verfull, que fo d'en Bonafos». Seguidament anota la partida de Verfull i diu que el 1495 els fills d'Antoni Tost (del mateix llinatge que hem vist en papers de dos anys més tard), en el capbreu de Bufraganyes, tenen terres de Verfull per amunt i que, el 1564, vuit propietaris consten en el capbreu de Riber, de Riudoms, amb cinquanta-sis jornals i mig de terres. El 1596, hi ha el capbreu de Rull, de Reus, amb sis terratinents que tenen quarant-sis jornals a Verfull. Els documents ortografien majoritàriament *Verfull*, pero també *Verful*, *Verfujil*, *Vert full*, *Vall full* i *Berfull*. Segons Eufemià Fort i Cogul (*El senyoriu de Santes Creus*, p. 340, nota 991) hi va haver un Guillem de Verfull i la castlania de Verfull fou confirmada pels seus fills, el 1239. Guillem devia haver pres el nom del territori damunt el qual senyorejava. O potser va ser a la inversa, que el territori va agafar el nom del senyor, que qui sap si no procedia de terres occitanes, cosa que es pot pensar a partir del que direm una mica més avall. Al mateix llibre, p. 340, a l'apartat dedicat a la Guàrdia dels Prats, Fort aporta un document del 8 de les calendes de març d'aquell mateix any 1239 que parla de «feudum de Verfuli habuit monasterium ex vendicione eidem monasterio facta per dictum Verfuli militem». El senyor de Verfull era, pel que es veu, un militar, i Santes Creus hi tenia alguna cosa a veure, com és raonable, a l'època. Un nom, doncs, que ja s'utilitzava al segle XIII. Molt més tard, l'adquisició de la hisenda de Verfull va ocasionar un plet entre Reus i Constantí i, finalment, el 1528, va passar a ser propietat de Reus. El 1393, es deia que corresponia al Territori, i el 1496, que era de la parròquia de Constantí, cosa que no desmenteix que fos al Territori. El 1575, s'afirmava que era a Quart (doncs, al Territori, ara Reus) i el 1649, novament que era partida del Territori. Al foli xxxxi de *l'avaluació* es parla de «lo olivar de Verfull», una hisenda que era estimada en cinquanta lliures, que no era poca cosa. En aquell nostre

Llenguatge endins insinuem que el mas de Verfull podia haver correspost al que ara es diu de Puig; o potser hi va correspondre el Mas de Riera, o el de Clariana, tots tres pròxims entre ells, al terme de Reus (antic terme del Territori). Al capbreu de Riber de 1564, Rafel Riera consta amb deu jornals de terra a Verfull, i Pere Clariana, amb dos jornals, amb l'obligació a favor d'Escaladei d'unes certes quantitats d'ordi i blat tant de Riera com de Clariana. A l'avaluació es parla del camí de Verfull, que passava pels Plans de Quart, també hi passava la sèquia que va a Verfull.

Després d'haver trobat tantes vegades aquest nom, vam voler veure què en deia el doctor Joan Coromines. Vam esperar fins al 1997, quan va aparèixer l'índex de l'*OnCat*, que ens va conduir a *MAFULL (BENI-) i noms anàlegs o relacionats* (volum V, 197a40 i següents). La paraula *Verfull* surt només quan explica que és com Boronat-Reglà escriuen *Beninarfull*. L'interès de Coromines se centra en l'antropònim aràbic, al qual dedica un gran espai. A partir del seu desinterès pel topònim que havia d'haver trobat tant al meu recull de Constantí com al de Reus, com a la publicació d'Eufemià Fort i -encara que només fos de passada- a les que he citat de Josep Iglésies, em vaig sentir decebut. Vaig pensar que Verfull no li havia cridat l'atenció -en contra del que m'havia passat a mi-, potser perquè era d'interpretació fàcil a partir del llatí. Però vaig recórrer a A. Dauzat i Ch. Rostaing, *Dictionnaire étymologique des noms de lieux en France*, on vaig trobar «Verfeil, cant. H.-Gar» seguit de «Verfeuil, Gard», en el primer cas documentat el 1137, *Verful*; i T.-et.G., de *Viridifolio*, any 1272; i en el segon documentat una mica abans, el 1121, novament de *Viridifolio*. Continua explicant: «Lat. *viridis*, vert, *folium*, feuille, bois». Deu ser raonable de pensar que el Verful occità de la primera meitat del segle XII i el Verfull de casa nostra, de 1239, i segurament d'abans sense que ho puguem assegurar perquè no disposem d'un paper escrit on consti, són la mateixa paraula, arribada al Camp de Tarragona procedent de la terra germana d'Occitània.

No podem discernir, és cert, si primer va ser l'antropònim o el topònim; però sembla indiscutible que un dels dos va generar l'altre i que va arribar a casa nostra baixant de més al nord de les Corberes.